

"Baltijas forums": no integrācijas tilta līdz palīdzībai Ukrainai

Jānis Urbanovičs, "Baltijas foruma" prezidents

2014. gada 23. - 24. maijā Jūrmalā autoritatīvi politiķi un ekonomisti no 15 valstīm centās kopīgi pārdomāt pašreizējo ārkārtīgi akūto krīzi attiecībās starp Krieviju un Rietumiem un nonākt pie vismaz daļējas vienošanās par šo tēmu.

Par daļu no šādas "prāta vētras" kļuva Eiropas Savienības "Austrumu partnerības" programmas politikas analīze. Tās īstenošana bija saistīta ar kļūdām un grūtībām, kas atzītas gan Austrumos, gan Rietumos. Zināmā mērā tā bija arī viens no iemesliem, kas izraisīja Ukrainas drāmu. Galotņu tikšanās dalībnieki pēc divu dienu rezultatīva darba prezentēja vairākus ieteikumus, ko papildinās un publicēs rudenī.

Es vēlētos atgādināt, ka "Austrumu partnerība" (AP) ir projekts, kas aptver sešas pēcpadomju valstis - Armēniju, Azerbaidžānu, Baltkrieviju, Gruziju, Moldovu un Ukrainu. Tā ir Eiropas kaimiņattiecību politikas (EKP) daļa, ko izstrādājusi Eiropas Komisija 2002. - 2003. gadā.

"Austrumu partnerības" izveide sākās ar Polijas un Zviedrijas iniciatīvu un tika nostiprināta Deklarācijā par EP izveidi īpašā augstākā līmeņa sanāksmē Prāgā 2009. EP politika tajā tika noteikta kā nepieciešamo nosacījumu izveide, lai paātrinātu politisko un ekonomisko integrāciju starp ES un ieinteresētajām partnervalstīm. Savukārt pēc būtības tā bija Eiropas vērtību un likumdošanas telpas paplašināšana attiecībā uz četrām tā dēvētajām "tematiskajās platformām" - demokrātiju; pārvaldības efektivitāti un politisko stabilitāti; ekonomikas integrāciju un politikas tuvināšanu atsevišķās tautsaimniecības nozarēs; enerģētisko drošību; kontaktiem starp cilvēkiem.

Kā galvenais līguma formāts tika izvēlēti asociācijas līgumi (AN). Līgumu pamatdaļu veido nosacījumi, kuru mērķis ir izveidot "dziļu un visaptverošu brīvās tirdzniecības zonu" - DCFTA. Tam perspektīvā būtu jānodrošina 6 valstu preču un pakalpojumu piekļuve ES iekšējam tirgum - bet bez pilntiesīgas dalības Eiropas Savienībā. ES savukārt nodrošina EP partnervalstīm atbalstu un finansiālu palīdzību.

Līdz "Baltijas foruma" norises brīdim, EP līgumu sausais atlikums izskatījās šādi:

Gruzija un Moldova plāno parakstīt līgumu 27.jūnijā. Armēnija nav apstiprinājusi parakstīšanu, sarunas ar Azerbaidžānu notiek, bet bez ekonomikas sastāvdaļas. Ukraina, kā mēs visi atceramies, neraugoties uz jau 2012. gadā pabeigtajām sarunām, Viļņā atteicās apstiprināt EP. Jaunā vadība Kijevā 2014. martā parakstīja vienošanās politisko daļu, atstājot "ekonomikas" sadaļu uz laika posmu pēc prezidenta vēlēšanām.

"Austrumu partnerības" projektam no paša sākuma bija politisks raksturs. Tās ekonomisko scenāriju neizstrādātība pārvērta to par bumbu ar laika degli. Ukrainas notikumi vēlreiz parādīja, kādas sekas var būt "politikas atdalīšanai no ekonomikas." Kļūda bija veidot tiltus "no Lisabonas līdz Vladivostokai" bez galvenajiem reģiona "spēlētājiem". Rezultāts - spēcīga divu smaguma centru, Maskavas un Briseles, konkurējoša ietekme - nevarēja nedestabilizēt iekšpolitisko stabilitāti Austrumu partnerības valstīs.

Ukraina cieta vissmagāk, jo tās izvēle par labu vienam no diviem integrācijas veidiem izrādījās grūtāka. Tostarp gandrīz vienlīdzīgas ekonomiskās orientācijas uz Krieviju un Muitas Savienību (MS) kopumā no vienas puses, un Eiropas Savienību - no otras puses. Valstīm ar salīdzinoši mazām ekonomikām (piemēram, Armēnijai un Moldovai) konfrontācijas sekas starp diviem integrācijas projektiem ir nesalīdzināmi vieglāk pārvarēt.

Daudzi Jūrmalas diskusijas dalībnieki piekrīt Henrija Kisindžera "Washington Post", 6. martā izteiktajam viedoklim, ka: "pārāk bieži Ukrainas jautājumu uztver kā konfliktu starp Rietumiem un Austrumiem. Bet Ukraina, lai izdzīvotu un augtu, nedrīkst būt priekšējā līnija cīņā vieniem pret otriem - tai ir jābūt tiltam starp tiem ... Rezultātam jābūt nevis pilnīgai apmierinātībai, bet līdzsvarotai neapmierinātībai".

Lūk, kā tas varētu izskatīties, saskaņā ar Baltijas foruma dalībnieku viedokli:

Krievija neveic nekādus pasākumus Ukrainas turpmākai disintegrācijai. Atjaunotajai Ukrainas valstij, kas apstiprinājusi savu ārpusbloku statusu, vajadzētu baudīt sava veida vislielākās labvēlības režīmu no Krievijas puses.

Ukrainai nepieciešams pieņemt jaunu Konstitūciju, kurā būtu jāizklāsta garantijas krievu valodas lietošanai. Tas ļaus samazināt gan Krievijas un gan lielas daļas pašas

Ukrainas

iedzīvotāju

bažas.

Maskavai būtu lietderīgi padomāt par korektāku gāzes cenu Ukrainai - iespējams, orientējoties uz cenu politiku attiecībā uz Vāciju. Savukārt, tas ļautu izvirzīt jautājumu par likmju samazināšanu gāzes transportēšanai caur Ukrainu.

Ja Kijeva tomēr parakstīs visu Asociācijas līguma paketi ar ES, tad Eiropas Savienībai un Krievijai kopā ar Ukrainu ir rūpīgi jāapsver iespējamās nelabvēlīgās izmaksas Krievijai no šiem plāniem. Viena no svarīgākajām problēmām ir pabeigt sarunas par jaunu pamatlīgumu starp ES un Krieviju.

Neskatoties uz pašreizējiem šķēršļiem, Eiropas Savienībai nevajadzētu ignorēt perspektīvas izveidot sadarbību ar Eirāzijas Ekonomisko komisiju, ko izveidos 2015. gadā Eirāzijas Ekonomiskā kopiena (EEK). Jāaktivizē konsultācijas par regulatorās prakses tuvināšanu tirdzniecības un ekonomikas jomā, kā arī pieņemot EEK starptautiskos rūpniecības standartus.

"Sankciju" režīms attiecībā uz Krieviju, ko realizē Eiropas Savienība, ir neproduktīvs. Tā izbeigšanu jāpavada sarunu paātrināšanai par bezvīzu režīmu. Šāda režīma izveidi ātrākā tempā jāpiedāvā Gruzijai un Ukrainai.

Eiropas Savienībai, Moldovai un Krievijai visnopietnākajā veidā jāstrādā kopā, lai mazinātu spriedzi ap Piedņestru. Viens no veidiem ir saskaņot tās priekšrocības, ko Piedņestrai būtu jāsaņem no jaunveidojamā DCFTA starp Moldovu un ES. Piedņestra var parakstīt īpašu līgumu par brīvās tirdzniecības zonu ar ES, ar tarifu šķēršļu likvidēšanu un Eiropas Savienības rūpniecības standartu pieņemšanu.

Foruma dalībnieki atbalstīja Eiropas Savienības, Krievijas un Ukrainas trijstūra izveidošanu. Ekspertu kopienai, savukārt, bez garas iešūpošanās jāizstrādā un jāierosina konstruktīvus pasākumus šāda trīspusēja darba uzsākšanai.

Turklāt, visām pusēm jācenšas vismaz samazināt informācijas konfrontācijas intensitāti. Tas prasa attālināties no klišejas "draugs vai ienaidnieks" un "melns vai balts". ES, Krievija un Ukraina ir vienā laivā pašreizējās krīzes okeānā, un to ir nepieciešams saprast visiem - politiķiem, propagandistiem un visiem iedzīvotājiem.

Pirmo reizi pēcpadomju vēsturē plašākā Eiropa tādos augsta līmeņa spriedzes apstākļos saskārās ar izvēli starp diviem attīstības scenārijiem - "integrācijas tilta" izveidošanu no Lisabonas līdz Vladivostokai vai "kontinentālo plaisu" ar neizbēgamiem savstarpējiem tirgu zaudējumiem, transporta un loģistikas maršrutu sairšanu, utt. Daži foruma dalībnieki pauda viedokļus par šāda "tilta" idejas dzīvotspēju ar zināmu skepsi. Tomēr dominēja uzskats, ka vēl ir iespēja izveidot nākotnes tirdzniecības un politiskās struktūras dzīvotspējīgu un efektīvu sistēmu reģionā no Atlantijas okeāna līdz Klusajam okeānam.

Krievijas eksperti iepazīstināja Forumā dalībniekus ar savām aplēsēm par iespējamiem Ukrainas zaudējumiem no tirdzniecības un ekonomisko attiecību iesaldēšanas ar Krieviju un citiem Muitas Savienības dalībniekiem. Tas ir aptuveni 16,3 miljardi dolāru, kā arī sadarbības samazināšanās enerģijas un investīciju jomā, darbaspēka migrācijas samazināšanās uz Krieviju (kas automātiski novedīs pie līdzekļu pārskaitīšanas uz Ukrainu samazināšanās) un utt.

Kas tad to visu kompensēs? Protams, sadarbības stiprināšana ar Eiropas Savienību paaugstinās Ukrainas konkurētspēju, bet prasīs ievērojamu laiku gan no tās, gan arī no citiem "Austrumu partnerības" dalībniekiem. Tai pat laikā īstermiņā nepieciešamās reformas prasīs zināmus upurus no iedzīvotājiem, kam var būt ietekme uz sociālo stabilitāti. Tādēļ, neatkarīgi no tā, cik vēlami Rietumiem būtu paātrināt integrācijas procesus, ja parakstījušās puses pārtrauks līgumus par iedibinātajām ekonomikas un tirdzniecības attiecībām ar citām pēcpadomju valstīm var izraisīt nopietnu to situācijas pasliktināšanos ar visām iespējamām problēmām - ieskaitot viņu kaimiņiem Eiropas Savienībā.

Eksperti atgādināja, ka Baltkrievijas un Kazahstānas IKP 2013. gadā, salīdzinot ar 1991. gada līmeni ir dubultojies, Krievijas - pieaudzis par ceturtdaļu, bet Ukraina to tā arī nav varējusi sasniegt. Un tagad valsts varētu zaudēt daļu no saglabātā ekonomiskā potenciāla. Ukrainai būs vajadzīgi milzīgi investīciju resursi, kurus neviena pasaules mēroga puse nespēj nodrošināt viena. Tādēļ daži no runātājiem Forumā tieši vai netieši norādīja uz nepieciešamību visām lielākajām pusēm dalīties šajā slogā. Bet tas, savukārt, prasīs jaunas, plaša rakstura vienošanās.

Lēmums, kas radīs apstākļus Ukrainas valsts ekonomikas rekonstrukcijai un politiskajai stabilizācijai, būs izdevīgs visiem. Šis atzinums dominēja Forumā.

Cerēsim, ka skaidra situācijas izpratne liks gan Kijevai, gan Briselei un Maskavai aktīvi iesaistīties šajos kopīgajos meklējumos.